

3.1. Проблеми управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства

У сучасних умовах господарювання питанням платоспроможності приділяється особлива увага, бо здатність підприємства вчасно та в повному обсязі здійснювати планові платежі та розраховуватися за терміновими зобов'язаннями, підтримуючи при цьому звичайний темп господарської діяльності, є однією з вимог фінансової стабільності підприємства та його конкурентоспроможності. За таких умов значно зростає роль своєчасного й якісного управління платоспроможністю та пошуку шляхів підвищення ефективності цього процесу.

Під впливом нестабільності зовнішнього оточення знижуються темпи зростання обсягів виробництва, скорочуються види діяльності, сповільнюються і припиняються інвестиційні процеси. Сільськогосподарські підприємства не здатні підтримувати досягнутий рівень розвитку. У зв'язку з цим виникає потреба у розгляді та обґрунтуванні концептуальних засад фінансового управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства. Домінуюче значення набувають завдання щодо управління платоспроможністю та ліквідністю сільськогосподарських підприємств.

В оцінці платоспроможності та ліквідності зацікавлені як керівники підприємств, які повинні мати достовірну інформацію про наявність коштів, необхідних для розрахунків із заробітної плати з персоналом, за платежами в бюджет з фінансовими органами, за позиками з установами банків, за товарно-матеріальні цінності з постачальниками, так і підприємства-партнери, які надають комерційний кредит або вирішують питання про відтермінування платежів, та установи банків при визначенні кредитоспроможності позичальників. Отже, дослідження концептуальних засад фінансового управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства є актуальним [1].

Так, Ремньова Л.М. (2019) пише, що оборотний капітал - це різниця між оборотними активами і поточними зобов'язаннями підприємства. Таким чином, фірми можуть підвищити ліквідність в силу збільшення обсягу оборотних коштів. Якість поточних активів стосується середнього часу, необхідного для перетворення поточних активів у грошові кошти. З іншого боку, якість оборотних коштів враховує, чи фірма володіє достатніми активами, щоб покрити свої зобов'язання та забезпечити її регулярність, достатній та послідовний грошовий потік для фінансування його діяльності[3].

Тютюнник Ю.М. (2018) пише, що поточні активи - один із складових майна підприємства, стан та ефективність яких безпосередньо впливають на ефективність фінансово-господарської діяльності. З точки зору соціально-економічних змін у національній економіці, питання нестачі власних оборотних коштів, низького обороту оборотних активів та недостатня ліквідність є актуальною для багатьох підприємств. На сучасному етапі розвитку економіки більшість сільськогосподарських підприємств гостро відчувають дефіцит оборотних активів. Головна причина цього явища - відсутність ефективного управління ними на підприємстві. Тому досягнення балансу у формуванні оборотних коштів є необхідною умовою стабільного розвитку підприємств та вдосконалення економічної ситуації в Україні загалом. Стратегія та тактика боротьби з кризами та забезпечення фінансового оздоровлення підприємств включають формування методів ефективного управління оборотними коштами, що полягає у виборі оптимального співвідношення між ризиком інвестування оборотних активів та рентабельністю їх у міру зростання обороту та прибутку на інвестиції [1].

Чумак В.Д. (2017) стверджує, що оборотні активи - один з найважливіших ресурсів, що забезпечує господарську діяльність будь-якої компанії. Тому треба організувати ефективний процес управління оборотними коштами, включаючи їх формування, розповсюдження та використання. Ефективність менеджменту оборотних коштів є важливою

частиною діяльності компанії, оскільки вона впливає на виробництво та реалізацію товарів та послуг, ліквідність, платоспроможність та прибутковість компанії. Сприятливі кліматичні умови та наявність великих запасів родючих ґрунтів створює умови для розвитку сільського господарства, що є однією з найважливіших галузей економіки України.

Тому відповідно до поточної економічної ситуації дослідження факторів, що впливають на ефективність управління оборотними коштами сільськогосподарських підприємств є дуже вагомою [2].

Рис.1. Концептуальні засади механізму управління платоспроможністю та ліквідністю підприємства

Залежно від ступеня ліквідності, тобто строків перетворення в грошові кошти, активи підприємства в ході аналізу ліквідності балансу розділяються на наступні групи (табл.1).

Таблиця 1

Групування активів підприємства за ступенем ліквідності

Групи	Умовне позначення	Характеристика
Високоліквідні	A1	Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції
Швидколіквідні	A2	Отримані векселі, дебіторська заборгованість, яка буде погашена за умовами договорів
Повільноліквідні	A3	Запаси (виробничі запаси, готова продукція, незавершене виробництво); дебіторська заборгованість (платежі по якій очікується не раніше ніж через 12 місяців після звітної дати); інші оборотні активи.
Важколіквідні	A4	Необоротні активи, які передбачено використовувати більше ніж один рік (або операційний цикл, якщо він перевищує рік); витрати майбутніх періодів, які підлягають списанню протягом більше ніж 12 місяців, та ін.

Зобов'язання підприємства можуть бути згруповані в такий спосіб (табл.2).

Таблиця 2

Групування пасивів підприємства

Групи	Умовне позначення	Характеристика
Найбільш термінові	П1	Кредиторська заборгованість та поточні зобов'язання за розрахунками
Короткострокові	П2	Короткострокові кредити та інші позикові кошти, що підлягають погашенню протягом 12 місяців, в т. ч. доходи майбутніх періодів та векселі видані
Довгострокові	П3	Довгострокові зобов'язання; доходи майбутніх періодів, у частині понад 12 місяців
Постійні (стійкі)	П4	Зобов'язання перед власниками з формування власного капіталу; забезпечення наступних витрат і платежів

Одним із основних завдань попередження неплатоспроможності є забезпечення повної поточної платіжної готовності (ППГ) підприємства, розрахунок показника якої проводиться за формулою:

$$\text{ППГ} = \frac{\text{ГК}}{\text{КЗ} - \text{ДЗ}} \times 100, \quad (1)$$

де ППГ – поточна платіжна готовність, %;

ГК – залишок грошових коштів, грн;

КЗ – поточна кредиторська заборгованість, грн;

ДЗ – поточна дебіторська заборгованість, грн [1].

Але якщо фінансова система не перебуває у кризовому стані, специфічну для підприємства кризу ліквідності можна вирішити порівняно легко за допомогою ін'єкцій ліквідності, якщо підприємство є платоспроможним. Це відбувається тому, що компанія може заставити деякі активи, якщо потрібно, щоб залучити готівку для припливу над зменшенням ліквідності. Цей маршрут може бути недоступним для підприємства, яке є технічно неплатоспроможним, оскільки криза ліквідності погіршить його фінансове становище та призведе його до банкрутства.

Однак, неплатоспроможність вказує на більш серйозну основну проблему, яка, як правило, займає більше часу, і вона може зажадати великих змін та кардинальної реструктуризації діяльності підприємства. Керівництву підприємства, яке стикається з неплатоспроможністю, доведеться приймати жорсткі рішення щодо зменшення боргу, наприклад, закриття видів діяльності, продаж активів та звільнення працівників.

Один із можливих варіантів підвищення платоспроможності підприємства - відкрити захищену кредитну лінію, використовуючи частину своїх необоротних активів в якості застави, тим самим надаючи підприємству доступ до готових грошових коштів для вирішення питання ліквідності.

При використанні коефіцієнтів платоспроможності та ліквідності слід пам'ятати про наступні моменти:

1) отримати повну фінансову картину: використовуючи обидва набори коефіцієнтів, ліквідності та платоспроможності, щоб отримати повну картину фінансового стану підприємства, оскільки складання цієї оцінки на основі

лише одного набору коефіцієнтів може дати помилкове відображення її фінансів;

2) порівнювати коефіцієнти з підприємствами однієї галузі: ці співвідношення сильно відрізняються від галузі до галузі, щоб гарантувати ефективне порівняння. Порівняння фінансових коефіцієнтів для двох або більше підприємств було б доцільним лише у тому випадку, якщо вони працюють в одній галузі;

3) оцінювати тенденцію: проаналізувавши тенденцію цих коефіцієнтів у часі, можна побачити, покращується чи погіршується позиція підприємства. Приділяти особливу увагу негативним моментам, щоб перевірити, чи є вони результатом разової події або вказують на погіршення основ підприємства.

Схематично процедура порівняння статей активів з відповідними статтями пасивів подана на рис. 2.

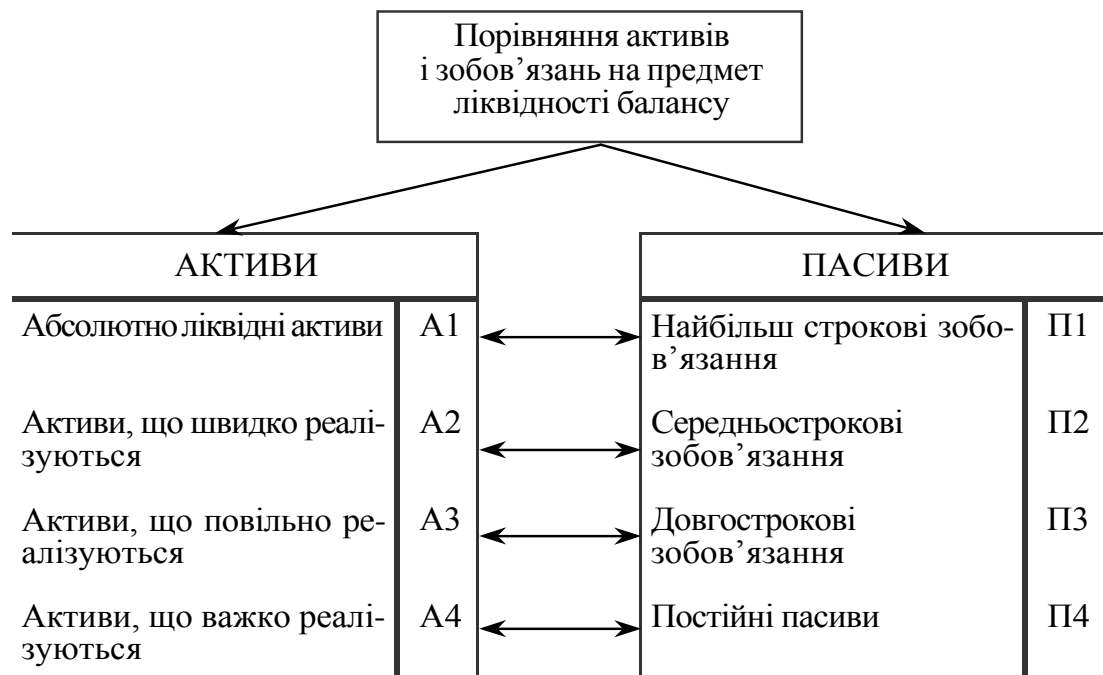

Рис. 2. Класифікація статей активу і пасиву балансу для аналізу ліквідності

Коефіцієнти ліквідності та коефіцієнт платоспроможності - це інструменти, які інвестори використовують для прийняття інвестиційних рішень. Коефіцієнти ліквідності вимірюють здатність підприємства конвертувати свої активи в грошові кошти. З іншого боку, коефіцієнт платоспроможності вимірює здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання.

Коефіцієнт платоспроможності включає фінансові зобов'язання як в довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі, тоді як коефіцієнти ліквідності більше орієнтовані на короткострокові боргові зобов'язання підприємства та оборотні активи.

Таблиця 3

Класифікація типів ліквідності балансу відповідно до горизонту аналізу

Тип ліквідності балансу	Перспектива		
	Поточна	Короткострокова	Довгострокова
Абсолютний	$A1 > П1$	$A1 > П1+П2$	$A1 > П1+П2+П3$
Нормальний	$A1+A2 > П1$	$A1+A2 > П1+П2$	$A1+A2 > П1+П2+П3$
Критичний	$A1+A2+A3 > П1$	$A1+A2+A3 > П1+П2$	$A1+A2+A3 > П1+П2+П3$
Кризовий	$A1+A2+A3 < П1$	$A1+A2+A3 < П1+П2$	$A1+A2+A3 < П1+П2+П3$

Коефіцієнт платоспроможності - це комплексний показник платоспроможності, оскільки він вимірює фактичний грошовий потік підприємства - а не чистий дохід - шляхом додавання зворотної амортизації та інших безготівкових витрат для оцінки здатності підприємства залишатися на плаву. Він вимірює цю здатність грошових потоків стосовно всіх зобов'язань, а не лише короткострокової заборгованості. Таким чином, коефіцієнт платоспроможності оцінює довгострокове фінансове здоров'я підприємства, оцінюючи його здатність до погашення його довгострокової заборгованості та відсотків за цим боргом.

Коефіцієнт платоспроможності часто використовується майбутніми кредиторами, щоб виявити, чи достатній грошовий потік підприємства для виконання коротко- та довгострокових зобов'язань. Чим нижчий коефіцієнт

платоспроможності підприємства, тим більша ймовірність того, що воно не виконає своїх боргових зобов'язань.

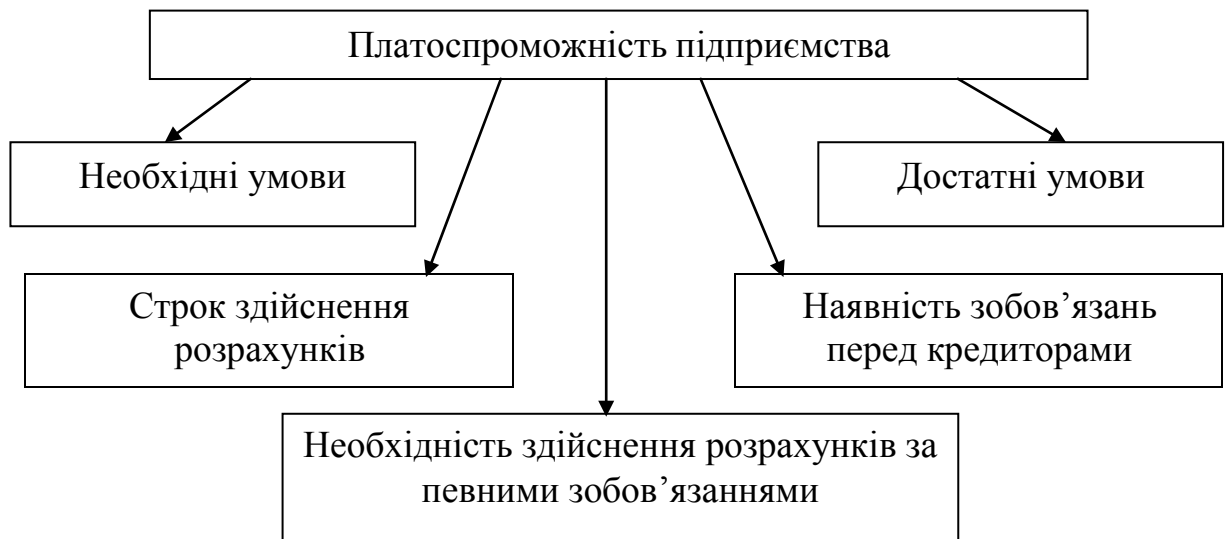

Рис. 3. Основні змістовні складові поняття «платоспроможність підприємства»

На відміну від коефіцієнтів ліквідності, коефіцієнт платоспроможності вимірює здатність підприємства виконувати свої загальні фінансові зобов'язання. Коефіцієнт платоспроможності обчислюється шляхом ділення чистого доходу підприємства та амортизації на його короткострокові та довгострокові зобов'язання. Це вказує на те, чи чистий дохід підприємства здатний покрити загальні зобов'язання. Як правило, підприємством з більш високим коефіцієнтом платоспроможності вважається більш сприятливою інвестицією [2].

Рис. 4. Взаємозв'язок між показниками ліквідності та платоспроможності підприємства

Коефіцієнти ліквідності визначають здатність підприємства погашати свої короткострокові боргові зобов'язання та конвертувати свої активи в грошові кошти. Важливо, щоб підприємство мало можливість конвертувати свої короткострокові активи у грошові кошти, щоб воно могло виконувати свої короткострокові боргові зобов'язання. Оптимальний коефіцієнт ліквідності також є важливим, коли підприємство хоче придбати додаткові активи.

Наприклад, внутрішній аналіз коефіцієнтів ліквідності передбачає використання декількох облікових періодів, які звітуються з використанням одних і тих же методів обліку. Порівняння попередніх періодів часу з поточними операціями дозволяє аналітикам відстежувати зміни в бізнесі. Загалом, більший коефіцієнт ліквідності показує, що підприємство є більш ліквідним та має краще покриття непогашених боргів.

Платоспроможність та ліквідність підприємства можна охарактеризувати, розрахувавши ряд коефіцієнтів (рис. 5).

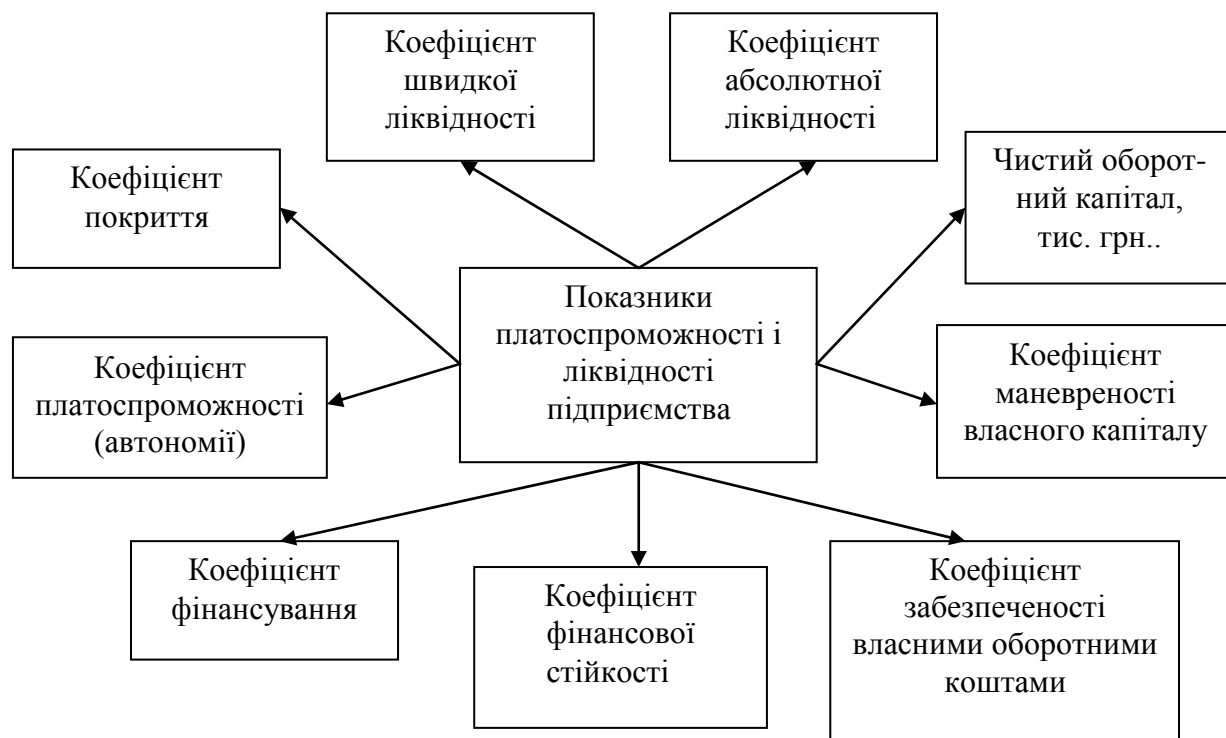

Рис. 5. Показники, які характеризують платоспроможність і ліквідність підприємства

Одним із загальних коефіцієнтів ліквідності є коефіцієнт загальної ліквідності. Поточне співвідношення вимірює здатність підприємства виконувати свої короткострокові боргові зобов'язання. Він обчислюється шляхом ділення його оборотних активів на поточні зобов'язання. Як правило, більш високий коефіцієнт поточної ліквідності вказує на те, що підприємство здатне погасити всі свої короткострокові боргові зобов'язання. Інший загальний коефіцієнт ліквідності відомий як коефіцієнт швидкої ліквідності. Він вимірює здатність підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання своїми найбільш ліквідними активами, а тому виключає товарні запаси зі своїх оборотних активів. Він також відомий як "коефіцієнт лакмусового тесту" [3].

Аналіз коефіцієнта ліквідності може бути не настільки ефективним при розгляді галузей, оскільки різні підприємства вимагають різних структур фінансування. Аналіз коефіцієнта ліквідності також менш ефективний для порівняння підприємств різного розміру в різних географічних місцях.

Взаємозв'язок між виділеними основними положеннями забезпечення платоспроможності підприємства продемонстровано на рис. 6.

Перш ніж робити будь-які інвестиції, важливо знати два фактори заздалегідь - чи підтримуватимуть ці інвестиції ліквідність підприємства та чи збереже інвестиція платоспроможність підприємства.

Багато інвесторів переповнюють себе значенням ліквідності та платоспроможності; як результат, вони використовують ці терміни взаємозаміно. Однак ці двоє понять абсолютно відрізняються один від одного.

Ліквідність може бути визначена як здатність підприємства задовольняти поточні зобов'язання оборотних активів, які воно має. Ліквідність - це короткострокова концепція, а також одна з найважливіших, оскільки без ліквідності підприємство не зможе погасити свої негайні зобов'язання. Для визначення ліквідності підприємства використовуються коефіцієнти. З іншого боку, платоспроможність може бути визначена як

здатність підприємства вести свої операції в довгостроковій перспективі. Це означає, що платоспроможність - це довгострокова концепція. І інвестиції можуть впливати на обидві концепції, але вони сильно відрізняються один від одного [3].

Рис. 6. Концептуальні засади забезпечення платоспроможності підприємства

Отже, шляхами підвищення ефективності управління платоспроможністю підприємства, зокрема й сільськогосподарського, є наступні:

- моніторинг платоспроможності за системою показників (для

своєчасного виявлення проблем із її станом);

- надання цінових знижок за швидку оплату реалізованої продукції, реструктуризація товарної дебіторської заборгованості шляхом факторингу (з метою прискорення надходження коштів від дебіторів). Оцінка ефекту від знижок на продукцію має зводитись до порівняння середнього терміну повернення дебіторської заборгованості та маржинального прибутку після вирахування витрат, пов'язаних із дебіторською заборгованістю, за існуючої й нової кредитної політики;

- складання платіжного календаря (для виявлення періодів, у яких можливий дефіцит фінансових ресурсів, та оперативного його покриття);

- оптимізація залишків грошових коштів за моделлю Баумоля (з метою забезпечення ефективного функціонування системи управління ними);

- використання практики відкриття кредитної лінії в банку (для оперативного надходження засобів короткострокового кредиту за необхідності швидкого поповнення залишку грошових активів).

Література до розділу 3.10:

1. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз бізнесу : навч. посіб. / Ю. М. Тютюнник. – Полтава : ІнтерГрафіка, 2017. – 288 с.

2. Чумак В. Д. Прогнозування можливого банкрутства сільськогосподарських підприємств на основі аналізу фінансових коефіцієнтів : монографія. Ч. 3 / В. Д. Чумак ; за ред. П. Г. Саблука. – К. : ІАЕ УААН, 2018. – 676 с.

3. Ремньова Л. М. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства як складова фінансового

менеджменту / Л. М. Ремньова // Актуальні проблеми економіки. -
2018. - №2 (32). - С. 87-95.